

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ
ՄԻՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԻԱՐ ԱԼԵԲՍ
ՄԱՆՈՒԿՅԱՆԸ ԽՈՍՈՒՄ Է՝ Ս. ԷԶՄԻԱԾՆԻՑ ԵՎ
ՀԱՅՐԵՆԻՔԻՑ ԻՐ ՏՊԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

Հայոց Հայրապետի գահակալության 16-րդ տարեդարձի ուրախ առիթով, որպես Նրա թանկագին հյուրը, հոկտեմբերի 2—18 օրերին ուխտավորաբար Մայր Աթոռում և հայրենիքում էր գտնվում Հայկական բարեգործական ընդհանուր միության նախագահ տիար Ալեքս Մանուկյանը:

Ստորև «Էջմիածին» ամսագրի ընթերցողների ուշադրությանն ենք ներկայացնում տիար Ալեքս Մանուկյանի հայրենական տպավորությունները, տպագրված Բեյրութի «Զարթոնք» օրաթերթի դեկտեմբեր 7 և 8 համարներում, որը գրի է առել Զարեհ Մելքոնյանը:

ՀԱՐՑՈՒՄ.—Կրնա՞ք ձեր ընդհանուր տպավորությունը ամփոփել մեկ նախադասության մեջ:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ.—Փորձեմ,—«վերադարձա Հայաստանեն գոհ, ուրախ, լավատես»:

—Որքա՞ն են այն գլխավոր երևույթները, որոնք ձեր ուշադրությունը գրավեցին ամենեն ավելի:

—Կասկած չկա թե Հայաստանը իրապես պետականություն ունեցող երկիր մըն է. հո՛ն է վարչամեքենան: Իսկ պետական պատասխանատուները իմ վրա ձգեցին շատ նպաստավոր տպավորություն՝ թե՛ իրենց լրջությամբ և թե՛ իրենց խանդավառությամբ որպես կարող հայեր:

Հայաստանցի հայը, ըլլա դեկավար թե պարզ քաղաքացի, ունի այն խորունկ համոզումը և վստահությունը թե Հայաստանը իրականությունն է: Հա-

յաստանցի հայը Հայաստանը կնկատե կարևոր մեկ անդամը Խորհրդային Միության, և այս բանին համար հպարտ է:

Ան ինքնավատահ է թե անընդհատորեն կհասնի նոր սերունդ մը, որ ո՛չ միայն ի վիճակի է շարունակելու իր երեցներուն գործը, այլ նաև գերազանցելու զայն:

Հայաստանի հայը հպարտ է Հայաստանի նվաճումներով, ինքզինք կդասն աշխարհի ամենեն հառաջադեմ ժողովուրդներուն շարքին:

Հայաստանը «Հայաստան» է, ըսել կուզեն՝ խորապես հայ է:

Ուշագրավ է այն պարագան, որ հառաջդիմություն արձանագրված է հավասարապես բոլոր մարզերուն մեջ՝ նյութական թե մշակութային. Հայաստանը կունյակ կարտադրե, և նաև քրմփետրը, ունի շքեղ թանգարաններ, ու նաև սկսած է մտածել շինելու մասին հաճույքի և հանգստի վայելքին ծառայող հավաքավայրեր:

Էջմիածինը իրապես բարգավաճ է թե՛ հոգևորապես և թե՛ ընկերայնորեն:

— Որպես ճարտարարվեստական՝ ի՞նչ է ձեր տպավորությունը Հայաստանի գործարաններեն:

— Հայաստանի ծավալով և միջավայրով երկրի մը համար՝ արտադրությունները շատ լավ են: Գործարաններուն կարգուսարքը, արտադրության եղանակն ու արդիականության չափը գոհացուցիչ են:

— Պիտի ուզեի՞ք մանրամասնել ձեր տպավորությունները Էջմիածնի մասին:

— Ակներև է թե ժողովուրդը կհարգե ու կսիրե Վեհափառը և մեծ համարում ունի անոր նկատմամբ: Տարակույս չկա թե Վազգեն կաթողիկոսին ներկայությունը այդ գահին վրա՝ օրհնություն մը եղած է և է Էջմիածնին համար: Խոսելով վանքին մասին՝ պետք է ըսել թե գործերը դասավորված են շատ լավ, կա հմայիչ և մաքուր մթնոլորտ: Օրական հինգ հարյուր զրոսաշերտիկ կայցելե Էջմիածին, շատերը ոչ-հայ: Կարծե տեսնել կիրակի օրերու հավատացյալներու բազմությունը. անհավատալի է պարզապես...: Վեհափառը հարգված է նաև պետության կողմե, որ ցույց կուտա անհրաժեշտ քաջալերանքն ու օգնությունը: ...Լավ վիճակի մեջ է նաև տպարանը: Վանքը իր բյուջեն 80 առ հարյուրը կդոյացնե տեղական միջոցներով,—մոմավառություն, նվերներ, տպարանական գործեր...: Էջմիածինը կենսունակ է ու զորեղ թե՛ որպես հավատքի կեդրոն, և թե որպես հաստատություն: Դպրեվանքը ունի ավելի քան քառասուն աշակերտ: Սկսած է նորոգությունը Երեվանի ու Սարգիս եկեղեցիին: Նորոգության մեջ են շատ մը վանքեր ու տաճարներ:

— Նորություն իմացա՞ք Սևանի մասին:

— Ջրանցքին աշխատանքները կշարունակվին և պիտի ավարտին երկու տարին: Ջուրին մակարդակը բարձրացնելու անհրաժեշտությունը չեն զգար, նկատելով որ նույն մակարդակին վրա պահելը պիտի բավե կարիքներուն, մանավանդ որ ջուրերուն պակսելովը մշակելի տարածություններ բացված են և գտնված՝ հնարժեք առարկաներ: Ներկայիս կօգտագործեն նաև հատկապես փորված հորերու ջուրերը, թե՛ ոռոգումի համար և թե այլ պետքերու:

— Ըսի՞ք թե Հայաստանը հա՛յ է. կրնա՞ք բացատրություններ տալ:

— Ինչպես ծանոթ է՝ մեր անցյալի մշակույթը կրած է զգալի դրոշմը մեր հավատքին և եկեղեցիին: Արդ, ամենուրեք ներկա են թե՛ մեր անցյալը և թե մեր կրոնա-հոգեկան մշակույթին ազդեցությունները: Թատրոն, օպերա, Երա-

ծըշտություն (ներքին թե՛ հրապարակներու վրա բարձրախոսներն հնչող), ճարտարապետություն, պատմական հուշարձաններ, գրականություն, նկարչություն, այլ խոսքով՝ մշակույթը իբրև ամբողջություն կցույցնեն մեր անցյալը և մեր ոգին: Կա անշուշտ թե՛ պետական անձերու, թե՛ արվեստագետներու և թե՛ պարզ քաղաքացիներու խոսքերեն, արարքներեն, կեցվածքեն շողարձակող հայկականությունը: Հայությունը առօրյա և ապրում է:

— **Կուզե՞ք քանի մը բառ ըսել շինարարության մասին:**

— Պարզապես ապշեցուցիչ է թիվը բարձրացող նոր քնակարանային շենքերու: Հարյուրավոր կառույցներ կշինվին նույն ատեն: Կխորհին թե՛ հինգ տասը տարիեն ամեն ընտանիք նոր հարկաբաժին պիտի ունենա: Վստահ եմ թե՛ ժամանակի ընթացքին պիտի բարելավվի նաև որակը այդ շինություններուն...: Ամեն տարի ութեն տասը հազար հայեր կներգադրեն Հայաստան, և անոնք կստանան նոր քնակարաններ:

— **Ի՞նչ է ձեր տպավորությունը մշակութային հիմնարկներեն և կեդրոններեն:**

— Պարզապես հիանալի են, և ետ չեն մնար որևէ երկրի համապատասխան իրագործումներեն: Եվ լավը այն է, որ բոլոր այս հիմնարկներն ու կեդրոնները կծրագրեն իրենց նոր շենքերը ունենալ գալիք հինգն տասը տարիներուն, նոր, ա՛լ ավելի ընդարձակ շենքերը:

— **Ի՞նչպես տպավորվեցաք ժողովուրդեն:**

— Բոլոր այն անձերը, որոնց հետ հարաբերելու առիթը ունեցանք՝ հյուրասեր էին ու քաղաքավար, անոնք ըլլան պաշտոն ունեցող անհատներ թե՛ պատահական մարդիկ: ...Երևանը արդիական և շատ գեղեցիկ քաղաք մըն է, և անոր փողոցներեն երթեկող անցորդները գոհացուցիչ էին իրենց ներկայանալիությամբ: Քաղաքը մաքուր է և խնամված: Երևանը եվրոպական քաղաք մըն է, որ սակայն ունի իր ուրույն նկարագիրը: Իսկ խոսելով կյանքի մակարդակին առնչությամբ՝ պետք է ըսել թե՛ համեստ քայք գոհացուցիչ կյանք մը կապրին: Չունին արևմտյան երկիրներու մեջ նշմարվող նոխարությունները, քայք չունին նաև մեր մտահոգություններեն շատերը: Բժշկական խնամքը ձրի է, կենսաթոշակը՝ բավարար՝ համեստ ու հանգիստ կյանք մը ապրելու համար: Զրի է նաև ուսումը: Հառաջադեմ ուսանողությունը կվճարվի իր անմիջական մանր ծախքերուն համար: Հո՛ն ուսանող արտասահմանյան աշակերտներ կստանան նյութական հատկացում, որ կբավե համեստ կյանք մը ապրելու համար:

— **Եթե չեմ սխալիր՝ տեսակցություն ունեցաք վարչապետ Բաղալ Մուրադյանին հետ:**

— Այո: Վարչապետին հետ ունեցանք սիրալիք տեսակցություն: Ան հեղինակության տեր անձնավորություն մըն է: Խոսեցանք արտասահմանի մշակութային կարիքներուն մասին, և հատկապես հայագետ-պատմաբան ուսուցիչներու կարիքին մասին: Առաջարկեցի որ այդ ղրկվելիք հայագետ-պատմաբանները արտասահման գան իրենց ընտանիքներով հանդերձ և հոն հաստատվին: Խոստացավ գոհացում տալ այս խնդրանքին:

— **Դուք պաշտոնական հյուրն էիք Վեհափառին: Ի՞նչ հավաքություններ սարքվեցան ի պատիվ ձեզի:**

— Թեև հյուրն էիք Էջմիածնին, այսուհանդերձ Սփյուռքահայության հետ մշակութային կապի կոմիտեն ալ իր մնայուն ներկայացուցիչին միջոցով ընկերացավ մեզի: ...Անշուշտ ճաշկերույթ-հավաքություններ կազմակերպված էին Էջմիածնին կողմն: Մշակութային կապի կոմիտեն ալ սարքեց հա-

վաքույթ մը: Վերջին օրը ճաշկերույթի հյուրն էի մշակութային, գեղարվեստական, պետական անձնավորություններու. ներկա էին Վեհափառը, կրթական նախարարը, Սիլվա Կապուտիկյանը, Մշակութային կապի նախագահը, թանգարանին և համալսարանին տնօրենները և բազմաթիվ այլ ակաճավոր ներկայացուցիչներ: Հստակ որ՝ հայաստանցիները լա՛վ ուտող և լավ խմող են: Ես ջանացի լավագույնս ընել՝ անոնց հետո՛ւն հետևիլ կարենալու համար...: Ծատ մը ուրիշ նվերներու կարգին՝ ինձի տրվեցաւ Հայաստանի 50-րդ տարեդարձի շքանշանը:

— **Որևէ նոր նվիրատվություն չրի՞ք:**

— Էջմիածնի մեջ պիտի կատուցվի նոր շենք մը (միաբաններու բնակարան և հյուրանոց)՝ մեր նվիրատվությամբ:

— **Հուզումի պահեր ունեցա՞ք:**

— Մանավանդ երկու անգամ: Առաջինը ունեցա որպէս հայ. տարօրինակ էր, — ամեն մարդ հայ, անցորդը հայ, վարչապետը հայ, ուստիկանը հայ..., լեզուն հայ, խանութպանը հայ, թատրոնը հայ...: Երկրորդը ունեցա Էջմիածնի մեջ: Ես եկեղեցատեր եմ. ամբողջ քառասուն տարի դպրություն չրած եմ. տարիներով «Էջմիածի՛ն» երգած եմ...: Տարբեր է Էջմիածինը, իրապէս մեծ է ան և իր արմատներն է խրած ո՛չ միայն մեր անցյալին մեջ՝ այլ նաև ներկային...: Հայրենիքին և Էջմիածնի համերաշխ գոյակցումին գիտակցութենէն թխող զգացումն էր որ հուզեց զիս մանավանդ: Երանի՛ թե շատեր տեսնեն Էջմիածնի ուժին և սրբության այս մեծությունը..., որ նաև մեր ամբողջ ժողովուրդին մեծությունն ու ուժն է:

— **Ի՞նչպէս տպավորվեցաք երիտասարդներեն:**

— Թեև քավարար առիթներ չունեցանք հարաբերելու երիտասարդության հետ, այսուհանդերձ կրճամ ըսել թե անոնք ներկայանալի էին, ... և հիպպիներու չհանդիպեցանք մենք:

— **Պակասներ, թերիներ ձեր ուշադրությունը չգրավեցի՞ն:**

— Բայց պակասներ ու թերիներ կան բոլոր երկիրներուն մեջ: Հայաստանը «ոչինչէն սկսած» փոքր երկիր մըն է. ժամանակի ընթացքին կորագրվին այդ պակասներեն ու թերիներեն շատերը. Հայաստանը այսօր երեկվանը չէ՛:

— **Վիկտոր Համբարձումյանին հանդիպեցա՞ք:**

Այո: Ծիանությունը սկսած է նոր աստղադիտարանի մը: Հայաստանը համաշխարհային տարողությամբ գիտական կեդրոն մը դարձած է. միջազգային ժողովներ կգումարվին հոն հաճախ: Մեծապէս տպավորվեցա Համբարձումյանեն:

— **Ե՞րբ, կյտրճիք, կրճա տեղի ունենալ ձեր հաջորդ այցը Հայաստան:**

— Եթե մոտ ըլլար..., և եթե տարիքս ավելի թույլատու ըլլար՝ պիտի ուզեի ամեն տարի այցելել, և վայելել Երևանի մշակութային կյանքն ու գեղեցկությունները, Էջմիածինն ու Հայաստանի բնությունը: Պիտի ուզեի այցելել, նաև, գիշերով դիտելու համար լուսազարդված տոնական Երևանը, որ անհմամ է:

— **Փակելու համար այս տեսակցությունը՝ կուզե՞ք քանի մը խոսք ըսել:**

— Ես զիս բախտավոր կնկատեմ որ Հայաստանն ու Էջմիածինը տեսնելու պատենհությունը ունեցա: Հայաստանին մեջ գտա Էջմիածինը, Էջմիածնին մեջ գտա Հայաստանը՝ իրարմով ամբողջացած ու զորացած:

Վերադարձա գոհ, ուրախ, լավատես: